

Канстытуцыйны Суд

Аляксандар Вашкевіч

Канстытуцыйны Суд ёсьць адным з найвышэйшых органаў дзяржаўнае ўлады і займае асаблівае месца ў судовай сыстэме дзяржавы. Праз ажыццяўленьне канстытуцыйнага кантролю ён істотна ўплывае на дзейнасьць органаў публічнае ўлады. Канстытуцыйны Суд адыгрывае асаблівую ролю ў забесьпячэньні прынцыпу падзелу ўладаў і абароне правоў і свабодаў грамадзянаў²⁶.

Кампэтэнцыя КС

Прапануецца пашырыць паўнамоцтвы КС РБ. Да ягонае кампэтэнцыі варта аднесці:

- 1) афіцыйнае тлумачэньне Канстытуцыі. Гэтая функцыя ўласьцівая большыні органаў канстытуцыйнае юстыцыі эўрапейскіх дзяржаваў, у тым ліку Рэспублікі Польшчы, Фэдэрацыйнай Рэспублікі Нямецчыны, Вугоршчыны, Гішпаніі, Баўгарыі, Чэхіі, Славацчыны, Славеніі і іншых краінаў. Канстытуцыя РФ таксама замацоўвае гэтыя права за КС;
- 2) праверку канстытуцыйнасьці міжнародных дамоваў, якія не ўступілі ў моц. Гэтая функцыя магла б прадухіліць узьнікненьне сытуацыі, пры якой дамова, стаўшы абавязковай для дзяржавы, прычыла б ейнае канстытуцыі. Папярэдні кантроль канстытуцыйнасьці міжнародных дамоваў замацаваны ў канстытуцыйным заканадаўстве РП, ФРН, Летувы, Малдовы, Вугоршчыны, Славацчыны, Баўгарыі і шэрагу іншых краінаў;

²⁶ Гл.: Н. В. Витрук, Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процесс. Москва, 1998; Конституционное правосудие в Республике Беларусь: пятилетний опыт, проблемы и перспективы. Минск, 1999; Конституции государств Европы. В 3 т. Москва, 2001; Правовое государство. Конституционный суд (Материалы международных семинаров). Минск, 2000.

- 3) развязаць пытаньняў аб канстытуцыйнасьці праграмных дакумэнтаў або дзейнасьці палітычных партыяў. Наяўнасьць такой функцыі ў КС узмацніла б гарантыі законнай дзейнасьці палітычных партыяў. Гэтае ж права маюць органы канстытуцыйнае юстыцыі ў Армэніі, РП, Партугаліі, Турцыі, ФРН;
- 4) правэрку канстытуцыйнасьці фармулёвак пытаньняў, што выносяцца на ўсебеларускі рэфэрэндум. Згаданую функцыю маюць канстытуцыйныя суды ў Армэніі, Грузіі, Італіі, Малдове і іншых дзяржавах;
- 5) разгляд спрэчак аб кампэтэнцыі паміж найвышэйшымі канстытуцыйнымі органамі дзяржавы (такія правы мае, напрыклад, Канстытуцыйны Трыбунал РП);
- 6) разгляд канстытуцыйных скаргаў. Згаданая функцыя ўласьцівае органам канстытуцыйнае юстыцыі бальшыні эўрапейскіх дзяржаваў, улучна з Аўстрыяй, Вугоршчынай, ФРН, Гішпаніяй, Чэхіяй, Харватыяй, Швайцарыяй. Канстытуцыйная скарга ёсьць адным з найважнейшых і вельмі эфэктыўных сродкаў абароны канстытуцыйных правоў і свабоды асобы. Аднак каб пазьбегчы залішняй перагружанасьці суду, у законе аб КС належыць прадугледзець пэўныя варункі прыёмальнасьці скаргаў. У прыватнасьці: а) асоба павінна вычарпаць усе іншыя сродкі абароны, прадугледжаныя законам, г. зн. скарга мае субсыдыярны характар; б) тэрмін падачы скаргі мусіць быць абмежаваны пэўным пэрыядам (напрыклад, у РП гэта 2 месяцы з моманту атрымання ініцыятарам скаргі канчатковага рашэньня ў ягонай справе); в) павінна існаваць працэдура папярэдняга разгляду скаргаў дзеля высвятленьня іхнае прыёмальнасьці; г) можна прадугледзець выплату дзяржаўнага збору і аплату заяўнікам судовых выдаткаў у выпадку неабгрунтаванага звароту ў суд, як гэта зроблена ў ФРН;
- 7) кантроль канстытуцыйнасьці нарматыўна-праўных актаў, што выдаюцца цэнтральнымі дзяржаўнымі органамі.

Пашырэнне кампэтэнцыі КС можна правесці шляхам унясення зьменаў у дзейны закон аб КС РБ.

Суб'екты звароту ў КС

Дзеля надання большага дынамізму дзейнасці КС прапануецца пашырыць кола суб'ектаў, што маюць права звароту ў КС. Належыць надаць такія правамоцтвы групе дэпутатаў (мінімальная колькасць можа быць рознай, у залежнасці ад колькаснага складу парламэнту); упаўнаважанаму па правах чалавека; судом усіх узроўняў пры пэўных варунках; індывідам (дзеля рэалізацыі права на канстытуцыйную скаргу).

Разгляд справаў у КС мяркуецца ажыццяўляць у новых арганізацыйна-праўных формах, падчас пленарных паседжанняў і паседжанняў палатаў. У пленарных паседжаннях бяруць удзел усе судзьдзі, і на іх разглядаюцца асноўныя пытанні, датычныя кампэтэнцыі КС. У паседжаннях палатаў у спрошчаным парадку будуць разглядацца пераважна канстытуцыйныя скаргі грамадзянаў.

Суды агульнае юрысдыкцыі

Сыстэма судовоў агульнае юрысдыкцыі павінна базавацца на наступных прынцыповых палажэннях: 1) эктэрытарыяльнасці асноўнага зьявна судовай арганізацыі; 2) максымальнага набліжэння суду да грамадства; 3) спалучэння калегіяльнасці і адзінаасобнага парадку пры разглядзе судовых справаў; 4) удзелу грамадзянаў у зьдзяйсненні правасудзьдзя ў якасці прысяжных засядальнікаў; 5) утварэння спецыялізаваных судовых калегіяў; 6) увядзэння працэдуры апэляцыі як дадатковай формы праверкі судовых пастановаў.

Прапануецца трохузроўневая сыстэма судовоў агульнай юрысдыкцыі: Вярхоўны Суд; абласныя (Менскі гарадзкі) суды; міжраённыя (акруговыя) суды.

Самастойным зьявном судовае сыстэмы ёсць міравыя (участковыя) суды. Да іх падсуднасці неабходна аднесці параўнальна простыя катэгорыі крымінальных і цывільных справаў. Найвышэйшай інстанцыяй міравых судовоў стане Рада міравых судзьдзяў акругі, якая будзе збірацца на штомесячныя сесіі. Утварэнне інстытуту міравых судзьдзяў зробіць судовую абарону даступнейшай.